Zamki i Pałace
euroregionu pradziad

Zámky a Hrady euroregionu praded
Castles and Palaces of pradziad euroregion

Fotografie	Mariusz Przygoda Stanisław Królikowski Andrzej Dereń Damian Wicher Marek Gaworski
Część fotografii udostępniły	Urząd Miejski w Grodkowie Muzeum w Bruntalu
Archiwum udostępniły	Biblioteka uniwersytecka we Wrocławiu Wojewódzka biblioteka publiczna w Opolu Archiwum państwowe w Jeseniku Muzeum w Jeseniku Muzeum w Krnovie Muzeum w Nysie Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu Redakcja "Tygodnika Prudnickiego" Wydawnictwo Beatris Albert Szyndzielorz Eryk Murlowski Adam Lutogniewski Andrzej Cisak Urząd Miejski w Byczynie
Rysunki herbów	Grzegorz Weigt Michal Szczurek
Rekonstrukcje zamków	Rostislav Vojkovsky
Redakcja i Tekst	Marek Gaworski
Konsultacja	Radosław Roszkowski Andrzej Dereń
Opracowanie Graficzne	Sindruk - Grażyna Kłakowicz
Tłumaczenia	Renata Rafa-Radimersky (język czeski) Sylwester Kmak (język angielski)
Wydawca	Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Pradziad
Druk	Zakład Poligraficzny Sindruk, Opole, tel. 077 442 09 69

CZ PL Cíl 3/Cel 3 2007-2013

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ / EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO
PŘEKRAČUJEME HRANICE / PRZEKRACZAMY GRANICE

Album jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz ze środków budżetu państwa.
PRZEKRACZAMY GRANICE

PRUDNIK 2009

Zamki, Pałace i Dwory
szlachetne pomniki śląskiej historii

Euroregion Pradziad powstał w szczególnym miejscu Środkowej Europy. Polsko-czeskie pogranicze pełne jest tu krajobrazowych kontrastów. Na północy leniwie płynie potężna Odra, a rozległe równiny urozmaicają niewielkie wzgórza, tylko Góra Chełm (400 m n.p.m.) wyróżnia się, będąc punktem orientacyjnym dla wędrowców. Nieco bardziej na południe teren przybiera charakter pagórkowaty, ziemie wybitnie urodzajne właśnie tu przed tysiącami lat przygarnęły pierwszych osadników. Jeszcze bardziej na południe są już góry. Bramą do nich jest Biskupia Kopa (890 m n.p.m.), która w okolicy Prudnika swoim przysadzistym, dzwonowatym kształtem, wraz ze Srebrną Kopą (785 m n.p.m.) zdaje się być strażnikiem górskiego pasma Jesioników, w którym dominuje Pradziad (1491 m n.p.m.). To właśnie przez szczyt Kopy przeprowadzono w połowie XVIII wieku sztuczną granicę państwową, rozdzielającą Górny Śląsk na dwie części: pruską i austriacką. Dziś słupy graniczne oddzielają od siebie Polaków i Czechów. Linia na mapie nie ma już tak wielkiego znaczenia. Oba państwa należą do Unii Europejskiej, a granica nie jest już żadną barierą.

Tak urozmaicona przestrzeń krajobrazowa wzbogacona jest o liczne zabytki, a wśród nich dawne rezydencje książęce, rycerskie i szlacheckie, górskie strażnice i relikty najstarszych grodów. Niniejsze opracowanie jest swoistą zachętą do bliższego poznania tych budowli i miejsc, a zwłaszcza ich historii. Czytelnik przekona się, że istniejąca granica jest rzeczywiście sztucznym tworem, któremu nie poddawały się przez ostatnie dwieście lat pokolenia mieszkańców tych ziem. Te same nazwiska znajdziemy zarówno przy opisach czeskich zamków jak i polskich pałaców. Tutejsze rycerstwo i szlachtę kultywującą tradycje polskie, czeskie bądź niemieckie łączyła ziemia śląska. Przykładów skomplikowanych i wydawałoby się nielogicznych wyznaczników narodowych można podać bardzo dużo. Niemieccy Oppersdorffowie podczas górnośląskiego plebiscytu opowiedzieli się za Polską. Śląscy Piastowie stworzyli prawdziwie nieodgadnioną do dziś polsko-niemiecką „burzę kulturową". Wpływy czeskie wyznaczały rody napływające z wnętrza kraju i Moraw, wreszcie długa przynależność Śląska do Korony Czeskiej i w końcu znaczenie języka czeskiego, o czym dowodzą do dziś dokumenty i płyty nagrobne (np. we Wierzchu koło Głogówka) sporządzone w tym języku.

Na terenie Euroregionu Pradziad zachowało się w całości, bądź w formie reliktowej ok. 150-200 obiektów, które popularnie przyjęło się nazywać zamkami, pałacami i dworami. Próba ujęcia w definicji wszystkich tych pojęć podejmowana jest dość często w literaturze fachowej, bądź popularnonaukowej stąd zrezygnowano z tego w niniejszej publikacji. Spotkamy tu zróżnicowane rodzaje dworów, zamków i pałaców ze względu na ich **znaczenie historyczne, rozmiary, wartość architektoniczną, stopień zachowania**, czy w końcu **atrakcyjność turystyczną.**

Na stosunkowo niewielkim obszarze wyróżnić można kilka dawnych **siedzib książęcych** (Opole, Niemodlin, Nysa, Głogówek, Koźle, Karniów, Bruntal). Niektóre miasta, w których się one znajdowały były stolicami wydzielonych księstw, małych państewek przez kilka wieków (Opole, Nysa), inne zaledwie kilka, kilkanaście lat (Głogówek), czy wręcz tylko tytularnie określane były stolicami (Bruntal). Pozostałe zamki wymienione w tekście były bądź siedzibami rodzin szlacheckich, bądź tylko jako lokalne przedstawicielstwa władzy książęcej (królewskiej) dzierżawiono je wybranym „panom".

Niezwykle istotnym czynnikiem, determinującym w dużym stopniu lokalizację siedzib rycerskich były podziały polityczne interesującego nas fragmentu Śląska. Jego zachodnia część, i to zarówno po polskiej jak i czeskiej stronie granicy to dawne **księstwo nyskie** biskupów wrocławskich. O niezwykłej roli tamtejszej drobnej szlachty świadczy bardzo duże zagęszczenie dawnych siedzib rycerskich. Okolice Opola, ziemia prudnicka, niemodlińska i kozielska to **księstwo opolskie**. Dolnośląskie tradycje przetrwały na północnych kresach euroregionu, gdzie znajdowało się **księstwo brzeskie**. Rejon czeski, jego południowa i wschodnia część to dawne **księstwa karniowskie** i **opawskie** oraz ziemie **biskupstwa ołomunieckiego** z samym Prudnikiem, który dopiero w XIV w. włączony został w obszar polityczny Śląska.

Niestety wiele dawnych śląskich zamków i pałaców pozostaje albo w ruinie, albo opuszczone stają się pastwą czasu i wspomagających go złodziei i wandali. Cezurą postępujących zniszczeń był 1945 rok, kiedy to wiele pięknych zamków, dworków i pałaców straciło swoich prawowitych właścicieli. Na szczęście po zmianach ustrojowych po 1989 roku, głównie siłą osób prywatnych niektóre zamki i pałace odzyskują dawny blask (Dobra), inne wciąż czekają na zagospodarowanie. Wydaje się, że dla niektórych budowli jedyną nadzieją jest zabezpieczenie w postaci ruin udostępnionych do zwiedzania.

Wśród opisanych budowli kilka cieszy się wyjątkowym uznaniem turystów, ze względu na spore walory poznawcze. Jest wśród nich zamek brzeski, nazywany „Śląskim Wawelem". Pałac biskupi w Nysie zasługuje na uwagę także dzięki cennym zbiorom muzealnym (m.in. malarstwo zachodnioeuropejskie). Tysiące turystów odwiedza zamek Sovinec,

którego atutem jest górskie i malownicze położenie, pokaźne rozmiary oraz odbywające się tu często imprezy historyczne. Pałac w Mosznej fascynuje przybyszów przede wszystkim ze względu na bajkową, eklektyczną sylwetkę.

Czytelników, chcących poznać mniej znane obiekty zamkowe, pałacowe i dworskie odsyłamy do fotograficznego wykazu, znajdującego się za częścią albumową książki. Zarówno część główna opracowania jak i ikonograficzny spis nie prezentują wszystkich obiektów zamkowych, pałacowych i dworskich na terenie Euroregionu Pradziad. Skupiono się przede wszystkim na polskiej części euroregionu. Na obszarze czeskiego pogranicza jest spora liczba znacznie zredukowanych ruin średniowiecznych zamków i strażnic, których lokalizację podaje większość miejscowych map turystycznych. Te najciekawsze prezentujemy w albumie.

Godne uwagi są zwykle niedoceniane przez badaczy wiejskie dwory sołtysów dziedzicznych. Tradycja ich istnienia sięga czasów powstawania wsi, najczęściej jeszcze w XIII w., choć obecne budowle nierzadko pochodzą dopiero z XIX wieku. Ciekawymi obiektami są również domy zarządców, stawiane zwykle w uprzywilejowanym miejscu na terenie folwarków (Dobieszowice). Często, bez poznania historii miejscowości trudno jest ocenić, z jakim typem budowli mamy do czynienia, domem zarządcy, dawnym dworem sołtysa, czy tylko budynkiem mieszkalnym bogatego rolnika. Podprudnickie Czyżowice kilkaset lat temu były wsią rycerską i można domniemywać, iż na terenie obecnego folwarku istniał, być może drewniany dwór właściciela majątku. Dziś znajdują się tu budynki gospodarcze i niepozorny dom mieszkalny, a o rycerskiej tradycji mogą jedynie świadczyć zapiski w dokumentach oraz wyraźnie dominujące położenie folwarku wobec reszty zabudowań wsi.

Druga połowa XIX i początek następnego wieku były okresem wzrostu znaczenia właścicieli kopalń i zakładów przemysłowych, jednakże nie zawsze wywodzili się oni ze stanu szlacheckiego. Mimo tego, dla nadania splendoru własnej rodzinie decydowali się na budowę reprezentacyjnych rezydencji, które dziś popularnie nazywamy willami, bądź pałacami. Budynki tego typu często powstawały w miastach, a za przykład mogą posłużyć trzy okazałe pałace w Prudniku należące do właścicieli tutejszej fabryki włókienniczej *S. Fränkel*, żydowskich rodzin Fränkel i Pinkus. Uczeni zgodni są, że I wojna światowa była schyłkiem budownictwa rezydencjonalnego w Europie i również na terenie Śląska.

Niniejsze opracowanie otwiera wydawałoby się skromny przedstawiciel „pradziadowych" rezydencji – *Wieża Woka* w Prudniku. Zdecydowano się na to z kilku powodów. Po pierwsze wieża jest pozostałością zamku w **polskim mieście** wybudowanego przez **czeskiego rycerza.** Jest to więc trwający przeszło 700 lat czeski symbol w polskim, a wcześniej niemieckim mieście. Po drugie prudnicką wieżę zamkową należy zaliczyć do najstarszych zabytków architektury obronnej tego typu w Polsce, zakładając iż powstała być może jeszcze za życia Woka z Rosenberga (stąd nazwa), a więc przed 1262 rokiem. Wypada zachęcić naukowców do szerszych badań w tej kwestii. Po trzecie Prudnik jest obecnie stolicą polskiej części Euroregionu Pradziad.

Jak rozpoznać zamek, pałac i dwór?

Może się wydawać się, iż odnalezienie w dużej wsi skromnego dworu jest trudne, ale tak nie jest. Większość śląskich wsi lokowana była w średniowieczu, według ustalonych tradycją i prawem koncepcji. Rycerz zasadźca budował swoją siedzibę w miejscu uprzywilejowanym, podkreślającym jego władzę nad mieszkańcami wsi, stąd najczęściej lokował ją w centralnej części przyszłych zabudowań, przy kościele. Rozwój gospodarki rolnej sprawił, iż z czasem dwór, zamek, bądź później pałac otaczany był bądź sąsiadował z folwarkiem z dużym dziedzińcem. Kościół, centrum wsi oraz zabudowania folwarczne są więc najczęstszymi elementami w krajobrazie pomagającymi odnaleźć poszukiwany obiekt. Oczywiście są odstępstwa od tej reguły, gdy np. zamek powstał na wykupionych gruntach, wiele lat po powstaniu wsi. I tak w zamek w Łące Prudnickiej, którego historia sięga XVI w. położony jest na skraju wsi.

O wiele łatwiej odnaleźć średniowieczne rezydencje obronne, bądź późniejsze budowle powstałe na ich miejscu, wyróżniające się przede wszystkim pozostałościami umocnień i z reguły lokalizacją w naturalnie obronnym miejscu (na szczycie wzniesienia, na grzebiecie góry, w zakolu rzeki).

Kościół dopełnieniem historii rezydencji.

Dogłębne poznanie historii dawnej rezydencji nie powinno zakończyć się na jej zwiedzeniu i poznaniu literatury. Warto odwiedzić niedaleki kościół, gdzie najczęściej pochowane są doczesne szczątki właścicieli dóbr, o czym świadczą liczne na terenie euroregionu płyty nagrobne wmurowywane tradycyjnie w ściany świątyń. W XIX w. zgodnie z ówczesną modą, rodzinne grobowce lokalizowano już na terenach przypałacowych, zwykle w parkach (Korfantów, Moszna).

Schemat opracowania jest prosty. Część główną zajmują skrótowe opisy, fotografie, rysunki i mapy uporządkowane w kolejności alfabetycznej nazw miejscowości, gdzie znajdują się obiekty. Za nią, za pomocą małych fotografii ujęto budowle, które nie zostały opisane w części najważniejszej. Fragment końcowy zajmują skrótowe opisy w języku angielskim i czeskim poszczególnych obiektów, wersja pełniejsza znajduje się w Internecie (www.europradziad.pl). Autorzy namawiają do lektury innych opracowań na rynku wydawniczym, które były szczególnie pomocne przy pisaniu tekstów. Warto polecić albumową serię *Śląskie Zamki i Pałace* wydawnictwa ADAN, *Herbarz Szlachty Śląskiej* Romana Sękowskiego (wciąż ukazują się kolejne tomy) oraz publikacje czeskiego wydawnictwa BEATRIS.

Album wzbogacono o stylizowane rysunki **herbów** rodów lub miejscowości związanych z określoną rezydencją, autorstwa Grzegorza Weigta. Zespołowi redakcyjnemu udało się zebrać najciekawsze XVIII-wieczne **rysunki Friedricha Berharda Wernera,** przedstawiające zamki i pałace ujęte w opracowaniu. Czyni to publikację prekursorem w dziedzinie upowszechniania dzieł Wernera w stosunku do budowli rezydencjonalnych na terenie Euroregionu Pradziad. Ważnym uzupełnieniem są również kopie archiwalnych fotografii udostępnionych przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Opolu oraz Redakcję *Tygodnika Prudnickiego*. Część albumową tworzą głównie zdjęcia Mariusza Przygody. Doskonałym uzupełnieniem jest kilka ujęć „z lotu ptaka" Stanisława Królikowskiego, któremu należą się szczególnie gorące podziękowania.

Andrzej Dereń Radosław Roszkowski

Drodzy Czytelnicy!

Strona Polska Euroregionu Pradziad zdecydowała się na reedycję niniejszego albumu z kilku powodów. Najważniejsze z nich to: bardzo znaczący rozwój terytorialny Euroregionu, a zatem nowe obszary z jakże interesującymi budowlami oraz sukces I wydania, zbierającego świetne recenzje i nagradzanego na międzynarodowych targach turystycznych. Postanowiono jeszcze uatrakcyjnić formę nowego wydawnictwa m.in. zwiększając jego format czy umieszczając najbardziej aktualne fotografie. Jednocześnie postarano się by nic nie utracić z jego wyjątkowego charakteru. Wydawca – Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Pradziad - kieruje podziękowania dla wszystkich instytucji i osób, które udostępniły swoje zbiory. W szczególności są to: Stowarzyszenie Rozwoju Dorzecza Osobłogi (wydawca I edycji publikacji), Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu, Muzeum w Nysie, Muzeum w Bruntalu, Muzeum w Jeseniku, Statni Okresni Archiv w Jeseniku, Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu, Muzeum Miejskie w Krnovie, Urząd Miejski w Grodkowie, Redakcja Tygodnika Prudnickiego, Wydawnictwo BEATRIS, Stanisław Królikowski, Adam Lutogniewski, Albert Szyndzielorz, Eryk Murlowski, Walenty Steć, Andrzej Cisak, Roman Biernacki oraz oczywiście Marek Gaworski. Wydawnictwo nie powstałoby także bez finansowego wsparcia Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego z którego finansowany jest Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska.

Zarząd Stowarzyszenia: *Radosław Roszkowski*
Edward Szupryczyński
Jan Woźniak
Norbert Rasch
Stefan Czarnecki

Spis treści

Powiat Prudnicki

Prudnik / wieża zamkowa wolgendrossel 8
Biała / zamek prószkowskich 10
Chrzelice / zamek prószkowskich 12
Głogówek / zamek oppersdorffów 14
Trzebina / zespół dworski z parkiem 16
Olszynka / dwór 18
Wille frankla 19

Powiat Brzeski

Brzeg / zamek piastów śląskich 24
Janów / pałac rodziny Moll z Brzegu 26
Jędrzejów / pałac rodziny von Francken-Sierstopff 28
Kopice / pałac Schaffgotschów 30
Krzyżowice / pałac rodziny von Pfeil 32
Lewin Brzeski / pałac rodziny von Bees 34
Łosiów / pałac zakonu Joannitów 36
Sulisław / pałac rodziny von Francken-Sierstorpff 38
Wronów / pałac rodziny von Schalscha 40

Powiat Kędzierzyńsko-Kozielski

Grudynia Wielka / pałac rodziny von Reibnitz 44
Kędzierzyn-Koźle / zespół zamkowy, baszta 46
Sławięcice / / pałac rodziny von Hohenlohe 48
Grudynia Mała / pałac rodziny Deloch 49
Polska Cerekiew / pałac Gaschinów i Oppersdorffów 50
Większyce / pałac 52
Zakrzów / pałac rodziny von Larisch-Mönnich 54

Powiat Kluczborski

Bąków / pałac rodziny von Bethusy-Huc 58
Biskupice / drewniany gród rycerski 60
Gierałcice / pałac rodziny von Studnitz 62
Maciejów / pałac rodziny von Donnersmarck 64
Polanowice / pałac rodziny von Rudolphi 66
Proślice / pałac dworski 68
Roszkowice / pałac rodziny von Cramon-Taubadel 70
Wędrynia / pałac rodziny von Reiswitz 72

Powiat Krapkowicki

Dąbrówka Górna / pałac rodziny von Teichmann-Logischen 76
Dobra / pałac rodziny von Seherr-Thoss 78
Kamień Śląski / kompleks pałacowo-parkowy 80
Krapkowice / zamek krapkowickich haugwitzów, zamek w otmęcie 82
Kujawy / pałac 84
Pisarzowice / pałac Oppersdorffów 86
Rozkochów / pałac rodziny von Seherr-Thoss 87
Rogów Opolski / zamek rodu von Haugwitz 88
Żyrowa / pałac Gaschinów 90
Moszna / pałac Thiele-Wincklerów 92

Powiat Nyski

Biechów / pałac Matuschków 98
Frączków / pałac rodziny von Francken-Sierstopff 100
Goworowice / pałac rodziny Scholz 102
Jasienica Dolna / pałac rodziny Scholz 103
Jarnołtówek / pałac Strachwitzów 104
Lisie Kąty / dwór rodziny von Stillfried 105
Korfantów / pałac rodziny von Burghauss 106
Nysa / pałac biskupi 108
Otmuchów / pałac zamek biskupów wrocławskich 110
Piotrowice Nyskie / pałac biskupów wrocławskich 112
Rysiowice / pałac rodziny von Reiswitz 113
Przydroże Małe / pałac rodziny von Herberstein 114
Siestrzechowice / pałac biskupów wrocławskich 116
Ujeździec / pałac biskupów wrocławskich 118
Wilemowice / pałac Felixa Schöthandera 119
Zwierzyniec / pałac biskupów nyskich 120

Powiat Opolski

Dąbrowa / pałac rodziny Tschetschau-Mettich 124
Jedlice / dwór zarządcy huty 126
Karłowice / zamek rodu Beesów 127
Narok / pałac rodziny Wichtelhaus 128
Zimnice Małe / dwór zamieniony na spichlerz 129
Niemodlin / zamek Praschmów 130
Niewodniki / pałac rodziny Wichtelhaus 132
Opole / wieża zamku piastowskiego i brama wjazdowa zamku górnego 134
Prószków / zamek prószkowskich 136
Tułowice / pałac Frankenbergów 138

Czechy

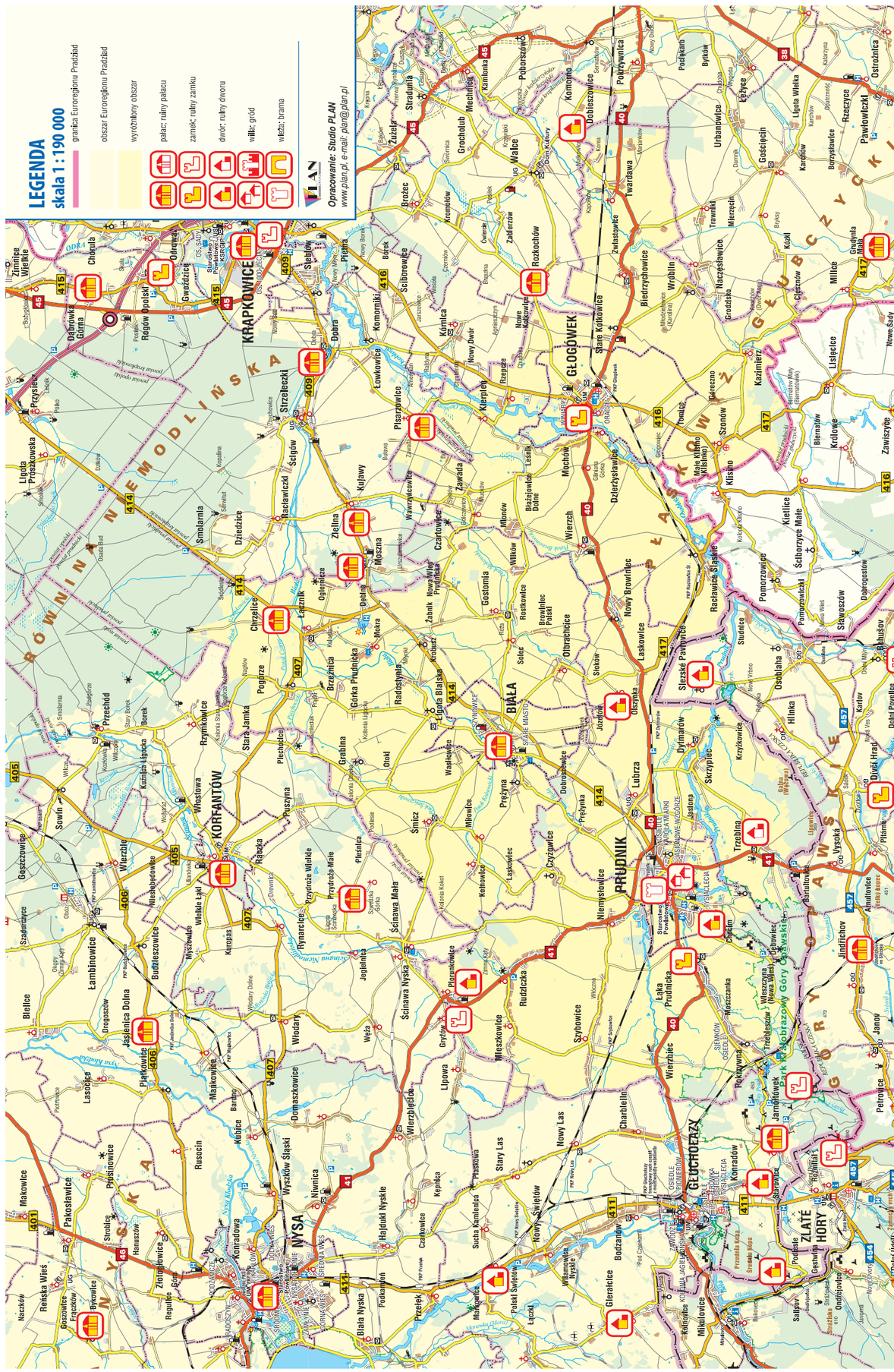
Bílá Voda / pałac 132
Brantice / zamek 134
Bruntál / zamek 136
Bohušov / fulštejn 138
Horní Udolí / koberštejn 139
Dívčí Hrad / zamek maidelberg 140
Hoštálkovy / zamek 142
Janovice / zamek 144
Javorník / zamek biskupów wrocławskich 146
Jeseník / zamek wodny 148
Jindřichov / zamek 150
Zlaté Hory / edelštejn, leuchtenštejn 151
Kobylá nad Vidnavkou / pałac 152
Krnov / zamek hohenzollernów, ruiny zamku cvilin 154
Linhartovy / zamek 156
Sleské Rudoltice / pałac 158
Sovinec / zamek - warownia 160
Velké Losiny / zamek 162
Vrbno pod Pradziadem / zamek, willa grohmann 164
Žulová / kamienny most, wieża 166

Inne zamki, pałace i dwory na terenie euroregionu 1

zarys historii zamków i pałaców /wersja angielska i czeska/ 1

wybrana literatura 1

POWIAT PRUDNICKI

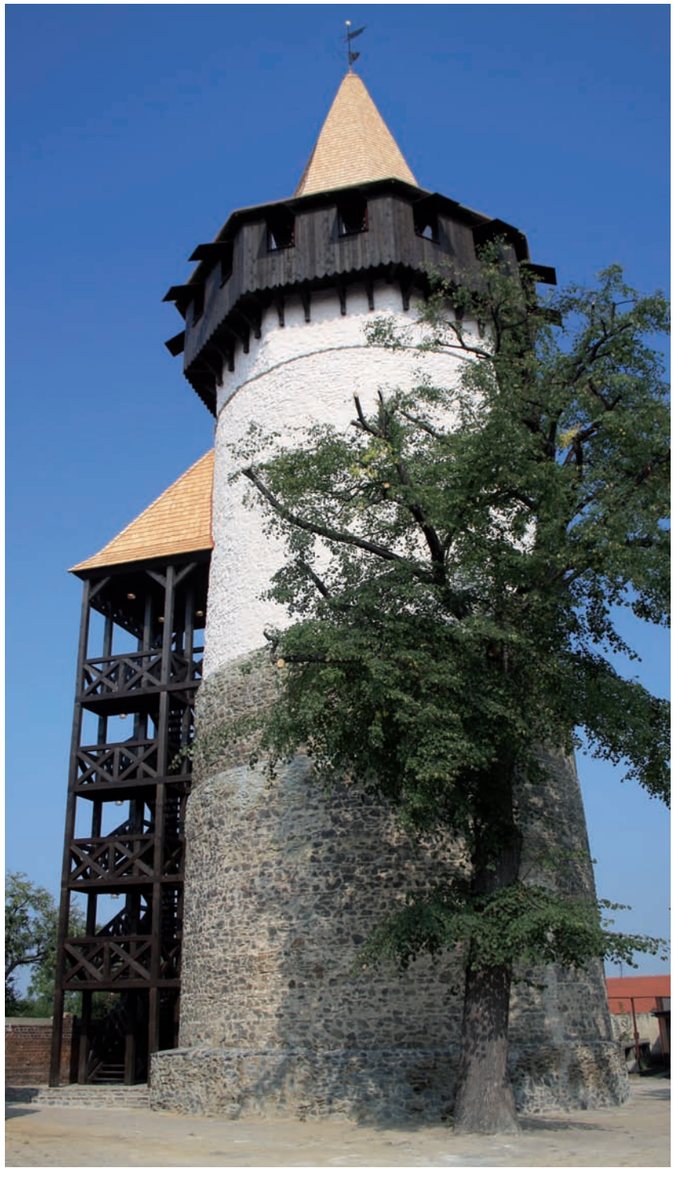


PRUDNIK

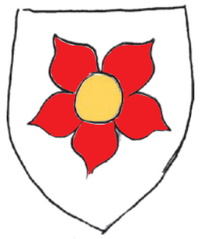
gmina Prudnik

Wogendrossel

Zamek w Prudniku, zwany dawniej Wogendrossel, został zbudowany przed 1262 rokiem przez czeskiego rycerza i marszałka królewskiego dworu – Woka von Rosenberg. Jego imieniem w późniejszym czasie nazwano jedyną pozostałość po średniowiecznej twierdzy – zamkową wieżę. Kolejnym właścicielem zamku był syn Woka, Henryk, któremu przypisuje się powstanie miasta Prudnik i nadanie mu praw miejskich w 1279 roku. Od 1310 do 1321 roku zamek należał do Schnellewaldów z Szybowic, a do 1337 roku podlegał bezpośrednio koronie czeskiej. W 1337 roku obiekt przeszedł w posiadanie książąt niemodlińskich i po śmierci ostatniego Piasta stał się własnością Habsburgów. W 1597 roku miejscowa



Herb rodu Rosenbergów



Wieża dawnego zamku
(przed remontem)
w Prudniku jest dziś jedyną
pozostałością po siedzibie
rycerza Woka z Rosenbergu
(fot. Damian Wicher)



Rada Miasta odkupiła zamek, który w 1744 roku wzbogacił się o dodatkowe skrzydło. Niestety, budowla spaliła się w 1806 roku. Została rozebrana w 1844 roku, pozostawiono jedynie cylindryczną wieżę, którą możemy podziwiać po dziś dzień. W 2009 roku wieża została wyremontowana i w chwili obecnej możemy cieszyć oczy jej nowym wyglądem.

Stan obecny po remoncie
(fot. Marek Gaworski)



Wnętrze wieży (fot. Marek Gaworski)



Cesarz Rudolf II z rodu Habsburgów,
miłośnik alchemii i sztuki, sprzedał
w 1597 roku zamek prudnickiej radzie
miejskiej za 60.000 talarów



Prudnicki zamek na rysunku Friedricha Bernharda Wernera.
Połowa XVIII wieku
Topographia Silesiae, Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu (T3_0301a)



Wieża prudnickiego zamku na zdjęciu
od strony północno-zachodniej
(fot. Andrzej Dereń - Tygodnik Prudnicki)



Uroczyste otwarcie Wieży Woka
w dniu 9.10.2009r.
(fot. Andrzej Dereń - Tygodnik Prudnicki)



Fragment XVIII-wiecznej mapy Prudnika
z zamkiem (ze zbiorów Adama Lutogniewskiego)

Biała

gmina Biała

Zamek Prószkowskich



Zamek w Białej na archiwalnym zdjęciu z lat 30-tych XX wieku



Biała należy do najstarszych miast na Górnym Śląsku, będąc od XIII wieku siedzibą kasztelani. Na początku XIII wieku wzniesiono drewnianą siedzibę książęcą pełniącą funkcję kasztelani, którą w późniejszym czasie otoczono murami obronnymi. W 1270 roku na miejscu kasztelani postawiono murowany zamek obronny. W tym okresie miastem rządzili Tomas von Kamen Świętopełk i rycerz Henryk z Grabiny. W późniejszym czasie Biała należała do księstwa niemodlińskiego. Po śmierci ostatniego Piasta, stała się własnością Habsburgów aż do 1606 roku, kiedy to cesarz Maksymilian II sprzedał miasto wraz z zamkiem rodzinie Prószkowskich. W latach 1638-1640 Prószkowscy przebudowali zamek w pałac pozbawiając go cech warownych.



Wieża zamkowa jest jednym z najbardziej charakterystycznych fragmentów rezydencji Prószkowskich (fot. Marek Gaworski)

Herb rodu Prószkowskich



Zdjęcie zamku wykonane w 1938 roku z wieży kościoła



Pocztówka z początku XX wieku kiedy w zamku znajdowało się Królewskie Seminarium

Zamkowa wieża na zdjęciu z lat 30-tych XX wieku





Dawne wejście z portalem i kamiennymi herbami właścicieli zamku (fot. Marek Gaworski)

Kolejne zmiany właścicieli to rok 1747 (Bartłomiej Oderfeld) oraz rok 1796, gdy Białą w drodze licytacji zakupił hrabia Rudolf von Matuschka. W jego rodzinie majątek pozostał do roku 1841, kiedy po śmierci Antoniego von Matuschka dobra zakupili przedstawiciele rodu von Gersdorf – Ferdynand i Karl. W tym samym roku sprzedali oni pałac Müllerowi. W 1872 roku miasto odkupiło budowlę, która następnie była wykorzystywana do celów oświatowych. Od 1925 roku pałac był siedzibą seminarium nauczycielskiego, potem szkoły dla dziewcząt, gimnazjum miejskiego, szkoły podstawowej, liceum, a od 1987 roku firmy Moda Polska. Dzisiaj pałac czeka na nowego inwestora, lecz ze względu na jego rozmiar na razie wydaje się to być utrudnione.



Skrzydło południowe od strony dziedzińca z zamurowanymi podcieniami (fot. Mariusz Przygoda)

Chrzelice

gmina Biała

Zamek Prószkowskich

Zamek zbudowano w stylu gotyckim na planie nieregularnego kwadratu. W południowo-zachodnim oraz południowo-wschodnim narożniku znajdowały się dwa budynki mieszkalne. Wolno stojąca wieża stała w północno-zachodniej części dziedzińca. Zamek ulokowano na niewielkim wzniesieniu wśród rozlewisk, dodatkowo otaczała go mokra fosa. Warownia do 1532 roku należała do kolejnych książąt piastowskich. W 1557 roku Chrzelice stały się własnością Wenzla von Posadowski, by po jego śmierci w 1572 roku przejść na młodszego brata, Jana III Posadowskiego. W 1578 roku dobra dzierżawi Jerzy IV Prószkowski. Kolejni właściciele to Jan Krzysztof I Prószkowski oraz Mikołaj i Wacław Oblankowscy.



W 1648 roku budowlę przeistoczono w barokowy pałac. Kolejna przebudowa miała miejsce pod koniec lat 90-tych XVII wieku. W tym czasie właścicielką była Karolina Maksymiliana, żona księcia Waltera Xawera von Dietrichstein. W 1769 roku majątek w Chrzelicach przeszedł na własność tej rodziny. Nie na długo, gdyż w 1783 roku król Fryderyk II odkupił Prószków i Chrzelice i dwa lata później przekazał swojemu radcy Janowi Bogumiłowi Leopoldowi. Kolejni właściciele to rodzina Heller. Za ich czasów powstał nowy park krajobrazowy. Po 1920 roku dobra należały do rodziny von Thiele-Winckler z Mosznej, a dzierżawcą nadal była rodzina Hellerów. W trakcie II wojny pałac nie ucierpiał. W 1977 roku potężna burza spowodowała zawalenie się dachu i stropów w południowo-zachodnim skrzydle pałacu, a w 1986 roku runęła zewnętrzna ściana jednego ze skrzydeł.

Herb rodowy Prószkowskich



Zamek w Chrzelicach w czasie swoich najlepszych lat. Pocztówka z 1919 roku



Park przy zamku dziś już nie jest tak piękny, jak w latach 20-tych XX wieku. Pocztówka z 1921 roku

Skrzydło wschodnie wraz z zachowanymi kominami. Stan z 2006 roku (fot. Marek Gaworski)



Zachodnie skrzydło zamku Prószkowskich w 2006 roku (fot. Marek Gaworski)





Wizerunek chrzelickiego zamku na początku XVIII wieku Fragment obrazu św. Walentego w kościele parafialnym w Łączniku (fot. Eryk Murlowski)

GŁOGÓWEK

gmina Głogówek

Zamek Oppersdorffów





Historia Głogówka sięga początków XIII wieku. Prawa miejskie otrzymał on w 1275 roku z nadania księcia opolskiego Władysława I. Do 1532 roku ziemia głogówecka należała do książąt opolskich. Od 1561 roku do 1945 roku była własnością rodziny Oppersdorffów. Dawniej w Głogówku istniał warowny zamek z dużą wieżą mieszkalną. Dzisiaj obiekt dzieli się na zamek górny i zamek dolny. Pierwsza rozbudowa miała miejsce w latach 1562-1571. Wówczas Jan von Oppersdorff zburzył starą warownię i zbudował trzyskrzydłowy korpus zamku górnego, z zachodnim ryzalitem kaplicy i południową przybudówką sali książęcej. Między 1584 a 1606 rokiem Georg, jego następca, rozbudował skrzydło środkowe i w narożnikach postawił cztery cylindryczne wieże. W 1606 roku zbudowano zamek dolny, począwszy od skrzydła południowego i północnego, w którym nadbudowano piętro i ozdobiono je w 1618 roku krużgankami. Kolejna duża przebudowa miała miejsce w latach 1848-1849. Zlikwidowano salę książęcą, przebudowano klatki schodowe i podwyższono wieże. Po II wojnie zamek był remontowany, taka sytuacja ma także miejsce obecnie. Założenie bowiem zostało kupione przez prywatnego inwestora, który zamierza wyremontować dawną siedzibę Oppersdorffów.



Jeden z najstarszych obrazów zamku w Głogówku znalazł się w książce hrabiny von Oppersdorff. Widok ten przedstawia rezydencję przed przebudową (Theatrum posthumi honoris Benignae Polyxenae Promnicianae, autorstwa H.G. Pfistera)



Piękny pomnik nagrobny hrabiego Jerzego III von Oppersdorff w kościele pw. św. Bartłomieja należy do najcenniejszych arcydzieł sztuki w województwie opolskim (fot. Marek Gaworski)

Pisząc o Głogówku nie możemy zapomnieć o dwóch niezmiernie ciekawych faktach z zamierzchłych czasów. W czasie potopu szwedzkiego na zamku w 1655 roku gościł król Jan II Kazimierz ze świtą, a w XIX wieku bywał tu Ludwig von Beethoven, który zadedykował Franciszkowi Wacławowi IV von Oppersdorffow symfonię b-dur.

Muzeum Regionalne w Głogówku
48-250 Głogówek, ul. Zamkowa 1
tel.: +48 77 437 35 00,

Godziny otwarcia:
sezon zimowy /1 XI-30 IV/
poniedziałek-piątek **10.00 - 14.00**
sezon letni /1 V-31 X/ poniedziałek-piątek **10.00 - 16.00**



Dziedziniec zamku górnego. Stan z 2004 roku
(fot. Marek Gaworski)



Zamek górny w Głogówku. Widok od strony parku
(fot. Marek Gaworski)



Portal na dziedzińcu zamku górnego pochodzący z 1671 roku (fot. Marek Gaworski)



Weduta Głogówka Friedricha Bernharda Wernera z połowy XVIII wieku z zamkiem Oppersdorffów oznaczonym cyfrą "1"
Topographia Silesiae, Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu (T3_0289a)

TRZEBINA

gmina Lubrza

Pozostałości zespołu dworskiego



W XIX wieku Trzebinę otrzymał marszałek Blücher a pałac należał do grona najpiękniejszych w okolicy. Po II wojnie światowej budowla popadła w ruinę (fot. Marek Gaworski)

Wieś wzmiankowana w 1362 roku pod nazwą Kunczendorf. Do 1337 roku należała do czeskich królów, następnie do 1532 roku do książąt opolskich. W 1532 roku właścicielem był Adam Kotuliński von Friedberg, w 1559 roku - Christoph von Wachtel i jego spadkobiercy. W 1670 roku ówczesna właścicielka – Helena Polixena von Schmeskal przekazała wieś klasztorowi z Nysy, który został pozbawiony swojej własności w wyniku sekularyzacji w 1810 roku. W 1812 roku Trzebina za zasługi w wojnie z Napoleonem została przekazana pruskiemu feldmarszałkowi Gebhardowi von Blücher, jednak w majątku mieszkała tylko jego żona, czasem odwiedzana przez Blüchera. Od 1817 roku do 1945 roku wieś należała do wcześniejszego dzierżawcy dóbr Hübnera i jego rodziny.

Renesansowy pałac w majątku został wzniesiony na przełomie XVI i XVII wieku przez rodzinę von Wachtel. W drugiej połowie XIX wieku został przebudowany. Była to dwukondygnacyjna budowla na nieregularnym planie z balkonem i manierystycznym szczytem po zachodniej stronie.

Dwór został spalony w czasie walk w 1945 roku i od tego czasu popadał w coraz większą ruinę. Do dziś zachowały się fragmenty murów z attyką i sgraffitową dekoracją roślinną, pochodzącą z około 1600 roku.



Ruiny rezydencji Blüchera wiosną w pierwszych latach XXI wieku (fot. Marek Gaworski)



Fragment attyki muru dawnego zespołu dworskiego
(fot. Marek Gaworski)



Herb rodu von Blücher



Kapliczka z 1921 roku ufundowana przez bożogrobców znajduje się tuż przy murze obwodowym z około 1600 roku
(fot. Marek Gaworski)



Brama wjazdowa do zespołu została zbudowana w XVII wieku, a następnie przebudowana w XVIII wieku
(fot. Marek Gaworski)



Figura św. Jana Nepomucena wzniesiona w 1758 roku znajduje się w pobliżu muru zespołu dworskiego (fot. Marek Gaworski)

Olszynka

gmina Lubrza

Dwór



Witraż nad głównym wejściem do dworu pochodzi z II połowy XIX wieku (fot. Marek Gaworski)



Fasada główna dworu w Olszynce wraz z reprezentacyjnym wejściem do budynku (fot. Marek Gaworski)

Najstarsze informacje o wsi pochodzą z 1319 i 1379 roku. Dawniej nosiła ona nazwę Olzna, Olschinka i Ellsnig. W połowie XVIII wieku Olszynka należała do rodziny von Näfe. Henrich Gotthard von Näfe był pierwszym landratem (starostą prudnickim). Zabytkami Olszynki są kościół pw. NMP oraz dwór w dawnym założeniu folwarcznym. Budowla została wzniesiona w połowie XIX wieku. Zbudowano ją na planie zbliżonym do kwadratu i nakryto płaskim dachem. Główne wejście usytuowane jest po wschodniej stronie. Tu także znajduje się murowany ganek z niewielkim tarasem i kamienną balustradą. Elewacja frontowa budowli jest siedmioosiowa, boczne pięcioosiowe. Dwór położony jest w otoczeniu budynków gospodarczych i niewielkiego parku krajobrazowego.



Dwór w Olszynce położony jest w sąsiedztwie parku (fot. Marek Gaworski)

Wille Fränkla

gmina Prudnik



Niezwykle bogato zdobione wille przedsiębiorcy Fränkla należą do najpiękniejszych zabytków Prudnika (fot. Marek Gaworski)

Jeden z najbardziej zasłużonych dla Prudnika przedsiębiorców, niemiec żydowskiego pochodzenia Samuel Fränkel, w 1840 roku założył w mieście swoją pierwszą fabrykę, która następnie rozwinęła się z wielkim rozmachem i zyskała uznanie w całej Europie. Jak czas pokazał, on i jego rodzina, stali się jednymi z me-cenasów Prudnika. Z funduszy Fränkla powstawały liczne budowle w mieście. Razem ze swoimi wspólnikami, Josefem i Maxem Pinkusem oraz Albertem Emanuelem Fränklem ufundowali dla Prudnika m.in. łaźnię i szpital, a sam Fränkel wzniósł budowle, które dziś nie pozwalają zapomnieć o dawnej chwale rodziny. Najbardziej okazałe z nich to trzy tzw. wille Fränkla, które swoją architekturą i wyglądem przypominają rezydencje i pałace wielkich szlachciców.

Główną rezydencją Fränkla była budowla wzniesiona przy obecnej ulicy Nyskiej. Willę wzniesiono w połowie XIX wieku w stylu neorenesansowym. Siedziba Samuela Fränkla to duża, trzykondygnacyjna budowla z ryzalitem i portykiem podtrzymującym tympanon zdobiony posągami. Nakryta jest płaskim dachem. W późniejszym czasie znajdowała się tu siedziba biblioteki naukowej, ogromna kolekcja Maxa Pinkusa a po II wojnie światowej przedszkole.

Drugim z obiektów jest reprezentacyjny budynek znajdujący się tuż obok głównej willi, służący gościom prudnickich przemysłowców. Zbudowano go w 1873 roku w stylu neorenesansowym. Jest to dwukondygnacyjna budowla z kamiennymi kwiatonami na krawędzi dachu, bogato zdobiona, o rozczłonkowanej bryle. Dziś w murach odremontowanej willi znajduje się Zespół Szkół oraz Studium Medyczne.

Jeden z kolejnych członków rodziny, Hermann Fränkel był budowniczym trzeciej willi, współcześnie nazywanej Domem Włókniarza. Budowla ta zachwycała pięknym wystrojem wnętrz oraz zbiorami pochodzącymi z dalekich podróży Fränkla. Rezydencję zbudowano pod koniec XIX wieku w stylu eklektycznym, w typie renesansowej włoskiej willi. Budynek jest bogato zdobiony. Okna i drzwi znajdują się w obramieniach, wejście umieszczono pod tarasem kolumnowym.

Rodzina Fränklów opuściła Prudnik w 1938 roku, po tzw. kryształowej nocy. Ich majątek został skonfiskowany przez panujących wówczas nazistów.





